

לא רח ~ פרשת השבוע

מוזיאון ישראל מארח את בית אבי חי

מחצית השקל בשקל הקדוש

פרופ' אביגדור שנאן / מקורות לקראת שבת שקלים / תשפ"א

לְחֶם הַמַּעֲרֶכֶת וּמְנַחַת הַתְּמִיד וְלַעֲוֹלַת הַתְּמִיד הַשְּׁבֵתוֹת
הַקְּדוּשִׁים לְמוֹעֲדִים וְלַקְּדוּשִׁים וְלַחֲטָאוֹת לְכַפֵּר עַל יִשְׂרָאֵל
וְכָל מְלֹאכֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ:

משנה שקלים א, א: באחד באדר משמיעין על השקלים...

משנה שקלים א, ג: בחמישה עשר בו שולחנות היו יושבין
במדינה בעשרים וחמישה ישבו במקדש. משישבו במקדש
– התחילו למשכן. את מי ממשכנין? לוויים וישראלים גרים
ועבדים משוחררים אבל לא נשים ועבדים וקטנים ... ואין
ממשכנין את הכהנים מפני דרכי שלום:

משנה שקלים א, ו: ואלו שחייבין בקלבון...

משנה שקלים א, ז: וכמה הוא קלבון? מעה כסף דברי רבי
מאיר וחכמים אומרים חצי.

משנה שקלים ב, א: מצרפין שקלים לדרכונות מפני משוי
הדרך ... בני העיר ששלחו את שקליהן ונגנבו או שאבדו ...

משנה שקלים ג, ב: בשלש קופות של שלוש שלוש סאין
תורמין את הלשכה וכתוב בהן אל"ף בי"ת גימ"ל. רבי
ישמעאל אומר יונית כתוב בהן אלפ"א בית"א גמל"א.
אין התורם נכנס לא בפרגוד חפות ולא במנעל ולא בסנדל
ולא בתפילין ולא בקמיע שמא יעני ויאמרו מעוון הלשכה
העני, או שמא צריך לצאת ידי הבריות כדרך שצריך לצאת
ידי המקום, שנאמר (במדבר לב, כב) "והייתם נקיים מה'
ומישראל" ואומר (משלי ג, ד) "ומצא חן ושכל טוב בעיני
אלהים ואדם":

תוספתא שקלים א, ו: משכנו ישראל על שקליהן כדי שיהו
קרבנות צבור קריבין מהן, משל לאחד שעלתה לו מכה
ברגלו והיה הרופא כופתו ומחתך בבשרו בשביל לרפואתו.
כך אמר הקדוש ברוך הוא: משכנו ישראל על שקליהן כדי
שיהו קרבנות הצבור קריבין מהן, מפני שקרבנות הצבור
מרצין ומכפרין בין ישראל לאביהן שבשמים. וכן מצינו
בתרומת שקלים ששקלו בני ישראל במדבר שני" ולקחת
את כסף הכפורים מאת בני ישראל" וגו' (שמות ל, טז)

משנה מגילה ג, ד: ראש חדש אדר שחל להיות בשבת
קורין בפרשת שקלים. חל להיות בתוך השבת – מקדימין
לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת. בשניה – זכור, בשלישית
– פרה אדומה, ברביעית – החדש הזה לכם. בחמישית
חוזרין לכסדרן

בבלי מגילה יג ע"ב: באחד באדר משמיעין על השקלים,
ולמה באחד באדר? שהיה צפוי וגלוי וידוע לפני מי שאמר
והיה העולם, שהיה המן הרשע עתיד לשקול כיכרותיו על
ישראל, לפיכך הקדים ואמר למשה שיהו שקלי ישראל
קודמין לשקלי המן.

שמות פרק ל: (יא) וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: (יב) כִּי תִשָּׂא
אֶת רֹאשׁ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַפְּקֻדֵיהֶם וְנִתְּנוּ אִישׁ כֶּסֶף נִפְשׁוֹ לַה'
בְּפִקֹּד אֹתָם וְלֹא יִהְיֶה בָהֶם נֶגֶף בְּפִקֹּד אֹתָם: (יג) זֶה יִתְּנוּ כָּל
הָעֶבֶר עַל הַפְּקֻדִים מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים
גֵרָה הַשֶּׁקֶל מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל תְּרוּמָה לַה': (יד) כָּל הָעֶבֶר עַל
הַפְּקֻדִים מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה יִתֵּן תְּרוּמַת ה': (טו)
הָעֶשְׂרִי לֹא יִרְבֶּה וְהִדַּל לֹא יִמְעִיט מִמִּחֲצִית הַשֶּׁקֶל לִתֵּת
אֶת תְּרוּמַת ה' לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם: (טז) וְלִקְחֶתָּהּ אֶת כֶּסֶף
הַכֹּפְרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתָּ אוֹתוֹ עַל עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד
וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזָכְרוֹן לִפְנֵי ה' לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם:

שמות פרק לח: (כה) וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֵת כָּפָר וְאֶלֶף
וּשְׁבַע מֵאוֹת וְחֲמֵשֶׁה וְשִׁבְעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ: (כו)
בָּקַע לְגִלְגָּלַת מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ לְכָל הָעֶבֶר עַל
הַפְּקֻדִים מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה...

נחמיה פרק י: (ל) ... וּבָאִים בְּאֵלֶה וּבְשִׁבוּעָה לְלַקֵּחַ בְּתוֹרַת
הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר יִתְּנֶה בְיַד מֹשֶׁה עֶבֶד הָאֱלֹהִים וְלִשְׁמֹר
וְלַעֲשׂוֹת אֶת כָּל מִצְוֹת ה' אֲדֹנָיִנוּ וּמִשְׁפָּטָיו וְחֻקָּיו: (לא) וְאֲשֶׁר
לֹא יִתֵּן בְּנִתְיָנוּ לַעֲמֵי הָאֶרֶץ וְאֵת בְּנִתְיָהֶם לֹא יִקַּח לְבָנֵינוּ:
(לב) וְעַמֵּי הָאֶרֶץ הַמְּבִיאִים אֶת הַמִּקְחוֹת וְכָל שֹׁבֵר בְּיוֹם
הַשְּׁבֵת לְמַכּוֹר לֹא יִקַּח מֵהֶם בְּשִׁבְתָּהּ וּבְיוֹם קֹדֶשׁ וְנִטַּשׂ אֶת
הַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית וּמִשָּׂא כָּל יָד: (לג) וְהָעֵמֶדְנוּ עֲלֵינוּ מִצְוֹת
לִתֵּת עֲלֵינוּ שְׁלִשִׁית הַשֶּׁקֶל בְּשָׁנָה לַעֲבֹדַת בֵּית אֱלֹהֵינוּ: (לד)

בבלי יומא כב ע"ב: אמר רב נהילאי בר אידי אמר שמואל: כיון שנתמנה אדם פרנס על הציבור – מתעשר. מעיקרא כתיב ויפקדם בבזק ולבסוף כתיב ויפקדם בטלאים.

שמואל-ב פרק כד: (א) ויִסְרְף אֶף ה' לְחֲרוֹת בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּסְתַּח אֶת דָּוִד בְּהֵם לֵאמֹר לֹךְ מִנָּה אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֶת יְהוּדָה: (ב) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל יוֹאָב שֶׁר הַחֵיל אֲשֶׁר אִתּוֹ שׁוּט נָא בְּכָל שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל מִדָּן וְעַד בָּאֵר שָׁבַע וּפְקֹדוּ אֶת הָעָם וַיִּדְעֹתִי אֶת מִסְפַּר הָעָם: (ג) וַיֹּאמֶר יוֹאָב אֶל הַמֶּלֶךְ וַיֹּסֵף ה' אֶל הַיָּד אֶל הָעָם פָּהֶם וְנָהֶם מֵאָה פְּעֻמִּים וְעֵינֵי אֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ רְאוּת וְאֲדֹנָי הַמֶּלֶךְ לָמָּה חִפְצְךָ בְּדַבֵּר הַזֶּה: (ד) וַיִּחְזַק דָּבַר הַמֶּלֶךְ אֶל יוֹאָב וְעַל שָׂרֵי הַחֵיל וַיֵּצֵא יוֹאָב וְשָׂרֵי הַחֵיל לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ לִפְקֹד אֶת הָעָם אֶת יִשְׂרָאֵל: ... (ו) וַיָּבֵן לֵב דָּוִד אֲתוֹ אַחֲרֵי כֵן סָפַר אֶת הָעָם וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל ה' חֲטָאתִי מְאֹד אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וְעַתָּה ה' הֶעֱבֵר נָא אֶת עֹן עַבְדְּךָ כִּי נִסְפַלְתִּי מֵאֲדָ: .. (טו) וַיִּתֵּן ה' דָּבָר בְּיִשְׂרָאֵל מִהַבְּקָר וְעַד עֵת מוֹעֵד וַיָּמָת מִן הָעָם מִדָּן וְעַד בָּאֵר שָׁבַע שְׁבַעַיִם אֶלְפֵי אִישׁ:

תוספתא פסחים ד, טו: פעם אחת בקש אגריפס המלך לידע כמה מניין של אוכלוסין, אמר להם לכהנים: הפרישו לי כוליא מכל פסח ופסח, והפרישו לו שש מאות אלף זוגות של כליות כפליים כיוצאי מצרים...

הרב עובדיה יוסף, שו"ת יביע אומר, חלק י (חושן משפט סימן ב): כן כתבו הפוסקים שאין למנות אם יש עשרה אנשים למניין לומר דבר שבקדושה, אלא על ידי פסוק שיש בו עשר תיבות, כגון: "הושיעה את עמך וברך את נחלתך ורעם ונשאם עד העולם" (תהילים כח, ט) ... [ויש אומרים] שימנה מנין העשרה על ידי פסוק "ואני ברוב חסדך אבוא ביתך אשתחוה אל היכל קודשך ביראתך" (תהילים ה, ח), והאי מנהגא מנהג מעולה הוא, שאסור למנות את ישראל.

ר' דוד חיים הלוי, שו"ת מים חיים, חלק ג סימן נג: יש צורך מסויים במפקד זה (לא כדוד המלך שמנאם ללא כל צורך) שכן בהתאם לתוצאותיו יודעת הממשלה מספר אזרחיה לפי גילם ומכינה תשתית כלכלית, חינוכית (מספר כיתות לימוד), דיור לפי הצורך וכדומה, ויתכן שגם צורך מצוה יש במפקד זה, שבאמצעותו יודעת היא מספרם של יוצאי הצבא בשנים הבאות לפי גילם ומכינה את כל הדרוש לגיוסם לצורך הגנת הארץ, וזה צורך מצוה הוא, ולכן ברור שאין שום ספק בהיתר עריכת מפקד אוכלוסין.

שולחן ערוך, הלכות מגילה ופורים, סימן תרצד: חייב כל אדם ליתן לפחות שתי מתנות לשני עניים. הגה: יש אומרים שיש ליתן קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום ובאותו זמן, זכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר; ומאחר ששלושה פעמים כתוב "תרומה" בפרשה, יש ליתן ג', ויש ליתנו לביל פורים קודם שמתפללים מנחה, וכן נוהגין בכל מדינות אלו.

בבלי יומא כב ע"ב: אמר רבי יצחק: אסור למנות את ישראל אפילו לדבר מצווה ... אמר רבי אלעזר: כל המונה את ישראל עובר בלאו, שנאמר "והיה מספר בני ישראל כחול הים אשר לא יימד ולא ייספר" (הושע ב, א). רב נחמן בר יצחק אמר: עובר בשני לאווין שנאמר "לא יימד ולא ייספר".

מדרש תנחומא כי תשא, ט: בעשרה מקומות נמנו ישראל. אחד בירידתן למצרים... ואחד בעלייתן ... ואחד בחומש הפקודים, אחד במרגלים, ואחד בימי הושע בחלוק הארץ, ושניים בימי שאול ... ואחד בימי דוד ... ואחד בימי עזרא ... ואחד לעתיד לבא

מדרש תנחומא כי תשא, ט: רבי אליעזר בשם רבי יוסי בן זמרא אמר: כל זמן שנמנו ישראל לצורך לא חסרו ושלא לצורך חסרו, ואימתי נמנו לצורך? בימי משה, ושלא לצורך? בימי דוד ... "זה יתנו" - אמר ר' מאיר כמין מטבע של אש הוציא הקדוש ברוך הוא מתחת כיסא הכבוד והראהו למשה ואמר לו: "זה יתנו" - כזה יתנו.

שמואל-א יא, ח: וַיִּפְקְדֵם בְּבִזְקָה וַיְהִי בְנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אֶלְפֵי וְאִישׁ יְהוּדָה שְׁלֹשִׁים אֶלְפֵי:

תנחומא כי תשא ט: ומהו בזק? אבן נטל מן כל אחד ואחד מהם ובאבנים מנאן.

שמואל-א טו, ד: וַיִּשְׁמַע שְׂאוּל אֶת הָעָם וַיִּפְקְדֵם בְּטָלָאִים מֵאֲתֵימָם אֶלְפֵי רִגְלֵי וְעֶשְׂרֵת אֶלְפִים אֶת אִישׁ יְהוּדָה:

מי אנחנו? בית אבי חי מזמין אתכם לחוויה של תרבות יהודית-ישראלית מקורית.

אנו מקיימים מדי חודש עשרות אירועים אשר מזמינים את המשתתפים בהם ליהנות משפע של יצירה אמנות ומהזדמנויות להרחבת אופקים בתחומים שונים ומגוונים. בימים אלו, הבית עצמו הנמצא במרכז ירושלים, סגור, אך אתם מוזמנים לקחת חלק במגוון האירועים הרבים שאנחנו מקיימים באופן שוטף בפלטפורמות הדיגיטליות השונות.